

Mandat til ekspertgruppe for vurdering av hvordan fremtidens forskerutdanning skal møte samfunnets behov for forskerkompetanse

Januar 2026

Bakgrunn og formål

Ekspertgruppen skal vurdere hvordan doktorgradsutdanningen i Norge bør utvikles for å møte fremtidige behov i forskning, arbeidsliv og samfunn. Gruppen skal gi anbefalinger til myndigheter, forskningsinstitusjoner og privat og offentlig arbeidsliv om tiltak som kan styrke kvalitet og relevans.

Forskerkompetanse er viktig for verdiskaping i samfunnet. Vi står i en tid med store utfordringer, omstillingsbehov og ressursknapphet. Da er det avgjørende at forskerkompetansen kommer samfunnet til gode på best mulig vis, både i akademisk og i bredden av arbeidslivet. Antallet årlige disputaser har økt fra omtrent 400 i 1990 til 1850 i 2024. For lav gjennomføring er en vedvarende utfordring; mellom 60 og 70 prosent av kandidatene gjennomfører innen seks år etter oppstart, mens omtrent 20 prosent aldri gjennomfører. En betydelig andel av de doktorgradsutdannede finner seg arbeid utenfor akademisk. Det er store variasjoner i dagens doktorgradsutdanning. Ulike finansieringsordninger er kommet til de senere årene for å innrette doktorgradsutdanningen mot arbeidslivets behov. Vi har per i dag ikke nok kunnskap om hvordan dagens finansieringsordninger og rammer for doktorgradsutdanningen ivaretar de fremtidige behovene i akademisk og i bredden av samfunnet.

Forskerkompetanse omfatter både faglig spisskompetanse og en breddekompetanse blant annet innenfor kritisk og kreativ tenkning, metode, analyse og datahåndtering. Relevant forskerkompetanse for samfunnet handler ikke bare om kompetanse som vi vet at vi trenger i dag. Samfunnet har behov for arbeidstakere med forskerkompetanse innenfor et bredt faglig spekter av både nysgjerrighetsdrevet grunnforskning og mer anvendte fagområder der problemstillingene springer ut av kjente behov.

Handlingsrommet i statsbudsjettet er ventet å bli mindre i årene fremover. Samtidig fordrer knapphet på arbeidskraft at vi forvalter menneskelige ressurser med et helhetlig blikk, og med samfunnets samlede behov for kompetanse på ulike nivåer som en grunnleggende forutsetning.

Problemstillinger som ekspertgruppen skal vurdere

Ekspertgruppens arbeid skal dekke de fire forskningsutførende sektorene; universitets- og høyskolesektoren, instituttsektoren, næringsliv og offentlig sektor inkludert helseforetakene. Ekspertgruppen skal basere seg på et bredt kunnskapsgrunnlag, og skal vurdere dagens rammer for forskerutdanningen og dens samlede bidrag til samfunnet. Gruppen skal videre gi råd om konkrete tiltak for å innrette fremtidens forskerutdanning slik at forskerkompetansen kommer samfunnet mest mulig til gode. Anbefalte tiltak kan inkludere videreutvikling av eksisterende virkemidler eller nye virkemidler. Ekspertgruppens vurderinger skal følge kravene i utredningsinstruksen, herunder vurderinger av ulike alternativer og alternative tiltak og løsninger, og de økonomiske og samfunnsmessige konsekvensene av disse.

Kvalitet i forskerutdanningen skal være et førende prinsipp for ekspertgruppens arbeid. Forskerutdanningen og forskerkompetanse spenner bredt og skal treffe behov innenfor ulike fagområder og sektorer. Derfor er det avgjørende at ekspertgruppens arbeid treffer de ulike fagområdene. Ekspertgruppen skal gjøre vurderinger og anbefale tiltak separat for de tre overordnede fagområdene 1) helse, 2) samfunnsfag og humaniora og 3) teknologi og naturvitenskap. Der det er svært ulike forutsetninger også innenfor fagområdene, bør dette synliggjøres i arbeidet, som for eksempel behov for forskningsinfrastruktur og fasiliteter. Regionale forskjeller hensyntas i vurdering av både doktorutdanningens relevans og arbeidslivets behov.

Ekspertgruppen skal vurdere noen spesifikke problemstillinger skissert i dette mandatet, men skal også, i tråd med utredningsinstruksens første spørsmål, drøfte utfordringsbildet mer åpent. Ekspertgruppen skal vurdere tiltak og anbefalinger ut fra det samlede utfordringsbildet.

1) Rammer for forskerutdanningen

Doktorgradsutdanningen skal holde høy kvalitet. Den skal gjennomføres innenfor forutsigbare og realistiske rammer som bygger gode karriereveier både mot akademia og mot arbeidslivet utenfor akademia. Det store flertallet av doktorgradskandidater tar utdanningen som doktorgradsstipendiat. Det er forskriftsfestet at minst tre årsverk av den totale åremålsperioden for stipendiater skal være dedikert til doktorgradsarbeidet. Det er per i dag ikke anledning til å ansette i åremål for mindre enn tre år eller lengre enn fire år.

Ekspertgruppen skal vurdere det som kan defineres som ytre rammer for forskerutdanningen. Dette omfatter lengde på stipendiatperioden, som blant definerer forutsetninger for å inkludere annet karrierefremmende arbeid og samt forutsetning for gjennomføring på normert tid. De ytre rammene består også av regelverk for stipendiater og institusjoners rettigheter og plikter, samt innretning på forskerlinjer og ulike finansieringsordninger for doktorgrad.

De fleste tar forskerutdanning som stipendiater tilsatt ved forskningsinstitusjoner. Et økende antall kandidater tar forskerutdanning gjennom ulike arbeidsrettede finansieringsordninger gjennom Forskningsrådet, som offentlig sektor- og nærings-ph.d., senterordningene SFI og FME samt STIPINST. Dette setter ulike rammer for forskerutdanningen. Departementet legger til grunn at en sterk tilknytning til fagmiljøet ved den gradsgivende institusjonen er sentralt for kvaliteten i forskerutdanningen.

Både lengde på stipendiatåremålet, ulike finansieringsordninger- og kilder samt lovregulering av ansettelse i stipendiatstilling utgjør rammer for forskerutdanningen som ekspertutvalget skal vurdere.

2) Behov for forskerkompetanse i bredden av arbeidslivet

Det er bred enighet i forskningssektoren om et behov for å styrke samarbeidet mellom akademia og øvrig arbeidsliv. Forskerutdanningen kan ha en mer aktiv rolle for å bygge bro mellom sektorene.

Ekspertgruppen skal vurdere behov for forskerkompetanse i bredden av arbeidslivet, samt virkemidler for å fremme samarbeid og samfinansiering mellom akademia, privat næringsliv og offentlig sektor. Gruppen skal ta utgangspunkt i samfunnets behov, med særskilt vekt på områder med store omstillingsbehov og utfordringer. Gruppen skal vurdere og synliggjøre beste praksis i modeller for samarbeid mellom akademia og privat og offentlig sektor, samt vurdere gode samfinansieringsmodeller for å fremme samarbeid og insentiver for å styrke forskerrekruttering på områder med særskilte behov. Departementet legger til grunn at deler av arbeidslivet som står overfor store omstillingsbehov, også kan ha et særlig behov for arbeidstakere med forskerkompetanse.

Ekspertgruppen skal samtidig vurdere akademias behov for forskere i fagmiljøene. I vurderingen skal behovet for en god balanse mellom ansatte i rekrutteringsstillinger og faste vitenskapelig ansatte vektlegges. Faste vitenskapelige stillinger gir faglig kontinuitet og strategisk retning, mens rekrutter tilfører dynamikk og nytenkning. En god balanse krever tilstrekkelig veiledningskapasitet og faglig ledelse. Riktig balanse mellom vitenskapelig ansatte i ulike stillinger sikrer tilstrekkelig rekrutteringsgrunnlag for ansatte med forskerkompetanse i bredden av arbeidslivet inkludert akademia, gode vilkår for langsiktig forskning av høy kvalitet og best mulig vilkår for akademisk karriereutvikling.

3) *Nasjonal og internasjonal rekruttering*

Norske fagmiljøer er konkurransedyktige i rekruttering av internasjonale talenter til forskerutdanningen, og internasjonalt mobile forskningstalenter er en styrke for både norske og internasjonale forskningsmiljøer. Samtidig rapporteres det om barrierer for ferdigutdannede doktorer som ønsker å bli i Norge og forfølge en videre karriere i eller utenfor academia. Institusjoner og fagorganisasjoner rapporterer også om svak nasjonal rekruttering innenfor enkelte fagområder. Dette utgjør en utfordring på flere plan, blant annet for norske virksomheters økende behov for tilgang på forskere som kan sikkerhetsklareres.

Ekspertgruppen skal vurdere i hvilken grad norske virksomheter utenfor academia legger til rette for rekruttering av internasjonale arbeidstakere med doktorgrad, og mulige tiltak for å styrke eventuell svak rekrutteringsevne. Samtidig skal ekspertgruppen vurdere behov for tiltak for å styrke norske akademiske miljøers evne til å rekruttere nasjonale kandidater til forskerutdanningen. Dette for både å sikre god kopling mellom utdanning og forskning og å dekke behovet for å utdanne arbeidstakere med forskerkompetanse som kan arbeide i de delene av arbeidslivet som krever sikkerhetsklarering.

Ekspertgruppens sammensetning og rammer for gruppens arbeid

Ekspertgruppen består av ni medlemmer som til sammen har bred kompetanse om forskningssektoren og forskerutdanningen samt om norsk og internasjonalt arbeidsliv. Dersom et medlem må fratre sin deltakelse i ekspertgruppen, vil det oppnevnes et nytt medlem, slik at gruppens helhetlige kompetanse kan ivaretas. Medlemmene skal ikke representere egen institusjon eller organisasjon, men deltar i kraft av sin personlige ekspertise og erfaring.

Ekspertgruppen skal forankre sitt arbeid og innhente innspill fra forskningssektoren og relevante deler av arbeidslivet underveis. Gruppen skal avholde 1-2 åpne seminarer underveis. Departementet oppretter en bredt sammensatt referansegruppe etter innspill fra relevante aktører. Ekspertgruppen skal involvere referansegruppen i arbeidet.

Ekspertgruppen skal innen 1. mars 2027 legge frem sine vurderinger og anbefalinger i en rapport til Kunnskapsdepartementet. Rapporten skal inneholde konkrete anbefalinger til myndigheter og forskningsinstitusjoner samt til private og offentlige virksomheter.